

- необхідність усунення правових колізій у термінології нормативно – правових актів, що стосуються даних питань;
- уніфікації термінології законодавства у відповідності з директивами Європейського Союзу;
- запровадження адекватної відповідальності за правопорушення у сфері поводження з відходами (до прикладу в американському законодавстві передбачено кримінальну відповідальність за перевезення відходів особою, яка не має відповідної ліцензії на перевезення побутових та інших відходів);
- створення комплексного механізму поводження з відходами, який включатиме законодавче регулювання, залучення інвестицій і розвиток соціальної відповідальності;
- необхідність розробки та реалізації інформаційної стратегії, метою якої є донесення до населення інформації про важливість дотримання правил поводження з відходами задля збереження безпечного для життя та здоров'я довкілля.

Список використаних джерел

1. Гуменюк Г. Д. В. Поводження з відходами : вимоги Європейського союзу і законодавства України. / Г.Д. Гуменюк, Г.В. Войтюк // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2015.- 3.- С. 26.
2. Зерук В.А. Аналіз нормативно–правової бази реалізації політики поводження з відходами в Україні./ В.А. Зерук
3. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 50.
4. Кодекс про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] // ВРУ – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page>.
5. Хрутьба В.О. Основи управління проектами і програмами поводження з відходами в транспортно-дорожньому комплексі. Монографія. / В.О. Хрутьба — К.: НТУ, 2013. - 192 с.
6. Якушенко Л. « Аналіз досвіду Європейського співробітництва щодо формування і втілення інституцій та інструментів екологічної політики». Аналітична записка. / Л. Якушенко// Національний Інститут стратегічних досліджень / Режим доступу до ресурсу: - <http://www.niss.gov.ua/articles/840/>.
7. Асоціація "Міжнародний екологічний союз". Нормативно-правова діяльність Європейського Союзу та України у сфері поводження з відходами [Електронний ресурс] – режим доступу <http://ecounion.at.ua/publ/3-1-0-11>.

УДК 341.322:349.6

ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ

Грицан О.А.

(кандидат юридичних наук, доцент, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника»)

Анотація. У статті досліджуються питання охорони довкілля під час збройних конфліктів відповідно до норм міжнародного гуманітарного права. З цією метою автором проаналізовано чотири основні джерела міжнародного гуманітарного права: звичаєве право, договірне право, прецедентне право та м'яке право.

Ключові слова: охорона навколишнього середовища, збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право.

Grytsan O. The protection of the environment in armed conflicts under international humanitarian law

The relevance of the research topic. Lasting anti-terrorist operation that takes place in eastern Ukraine actualized a number of pressing issues, among them - environmental protection from the effects of warfare. National legislation appeared to be unprepared to regulate social relations concerning environmental protection in the area of armed conflicts. Such circumstances led to the special importance of studying the international legal experience in this field.

The **aim** of this article is to analyse some provisions of humanitarian law governing environmental protection during armed conflicts, which constitute a disparate body of treaty law, customary law, soft law and case law.

The highlighting of the main problem. The principles of international humanitarian law that have the force of international custom and can be used for protection of the environment are the following: humanity, military necessity, distinction, proportionality, prevention, neutrality. The main international agreements in this area are the Convention on the Prohibition of Military or Any Other Hostile Use of Environmental Modification

Techniques (1976) and Additional Protocol to the Geneva Conventions of 12 August 1949 that is relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts. Humanitarian case law in relation to environmental protection during the armed conflicts is based on decisions and advisory opinions of International Court of Justice, and the decisions of international tribunals and the UN Compensation Commission. The rules of soft law that is contained in many international documents and is quite progressive, however is not legally obligated.

Conclusions. *In the scientific literature is suggested a lot of comments to international legal ensuring of environmental protection by means of humanitarian law.*

In this context, a number of foreign researchers and experts associate the environmental protection in armed conflicts with other branches of international law – environmental law and human rights law.

Key words: *environmental protection, armed conflict, international humanitarian law.*

Однією із гуманітарних проблем, що неодмінно супроводжує збройні конфлікти, є забруднення навколишнього середовища. Тривала антитерористична операція на сході України актуалізувала ряд гострих питань, вагоме місце серед яких займає стан екосистеми у зоні бойових дій. Збитки, завдані довкіллю Луганської та Донецької областей в результаті військового конфлікту, ще наприкінці 2014 року оцінювалися в мільярди гривень. Внутрішнє законодавство України виявилось недостатньо готовим до регулювання суспільних відносин з приводу охорони навколишнього середовища в зоні збройних протистоянь. За таких обставин особливого значення набуває вивчення міжнародно-правового досвіду в цій сфері.

Проблеми охорони довкілля в зоні бойових дій та пост-конфліктних зонах стали предметом досліджень окремих вітчизняних науковців, зокрема, Г. Балюк, О. Задорожного, М. Медведєвої, О. Мелень-Забрамної, Н. Соколової, О. Шомпол, С. Шутяк та інших. Значний інтерес представляють також пошуки в галузі міжнародного права, що належать зарубіжним авторам - К. Бруху, Е. Давиду, Дж. Даймонду, Б. М. Наїму, А.-Дж. Лоетсу, Е.-М. Мремі. Водночас, в українській науці міжнародного публічного права, в тому числі – права навколишнього середовища, на сьогодні відсутні комплексні дослідження на цю тематику.

Вітчизняні науковці в цілому підтримують твердження щодо існування трьох груп міжнародно-правових норм, які регулюють відносини з приводу охорони навколишнього середовища під час збройних конфліктів: норми звичаєвого гуманітарного права; норми договірної міжнародного права; норми міжнародних екологічних угод та актів рекомендаційного характеру [1, с. 149; 2, с. 241-256]. На думку О. Мелень-Забрамної, окремі положення щодо обмеження впливу на довкілля під час проведення воєнних дій містяться у таких галузях міжнародного права: гуманітарне право, право навколишнього природного середовища та права людини [3, с. 11]. Найбільш повну класифікацію норм міжнародного права, спрямованих на захист довкілля в період збройних конфліктів, подано у спільному звіті ЮНЕП та Інституту Права Навколишнього Середовища. Сюди віднесено: норми гуманітарного права (договірне право; звичаєве право; м'яке право; прецедентне право), норми кримінального права, норми міжнародного права навколишнього середовища (багатосторонні природоохоронні угоди і принципи міжнародного екологічного права; звичаєве екологічне право і «м'які» джерела права; доктринальні підходи щодо можливостей застосування екологічних норм під час збройних конфліктів) та норми міжнародного права прав людини [4].

Історично правові норми, на підставі яких здійснюється охорона довкілля в період бойових дій, формувалися в рамках міжнародного гуманітарного права. Метою статті є аналіз природоохоронних норм цієї галузі.

Норми та принципи звичаєвого гуманітарного права

За загальним правилом, у міжнародному гуманітарному праві навколишнє середовище охороняється як цивільний об'єкт. Виходячи з цього, до принципів, які мають силу міжнародного звичаю та можуть застосовуватися з метою захисту довкілля в період збройних конфліктів, можна віднести такі: гуманності, військової необхідності, розмежування, пропорційності, запобігання, нейтралітету. Вказані принципи є взаємопов'язаними і взаємодоповнюваними.

Принцип гуманності забороняє завдання зайвих страждань та руйнувань. В екологічному контексті порушення цього принципу може вважатися, до прикладу, завдання агресором знищення природних об'єктів, без яких не може обійтися цивільне населення: отруєння води в колодязях, псування сільськогосподарських земель тощо [3, с.15].

Принцип розмежування полягає в тому, що при проведенні військових операцій цивільні об'єкти та населення повинні залишатися поза сферою впливу воєнних дій. Сторони збройного конфлікту повинні робити різницю між цивільним населенням і комбатантами, а також між військовими цілями і цивільними об'єктами. Оскільки докільця за загальним правилом також є цивільним об'єктом, воєнні дії не повинні впливати на нього як в цілому, так і на окремі його компоненти. Водночас, на ситуації військового використання того чи іншого природного об'єкта воюючою стороною дія принципу розмежування не поширюється.

Принцип пропорційності виражається у вимозі, щоб воюючі сторони в ході військового конфлікту не спричиняли такої шкоди цивільним об'єктам, яка була би надмірною щодо конкретної і безпосередньої військової цілі [5, с. 632]. Тобто, якщо згідно принципу розмежування забороняється цілеспрямований збройний вплив на навколишнє середовище у результаті воєнних дій, то порушенням принципу пропорційності буде вважатися невиправдано велика супутня шкода докільцю в ході атаки на військові об'єкти противника.

Зміст принципу воєнної необхідності, за формулюванням Ж. Пікте, - не завдавати ворогу більшої шкоди, ніж цього вимагає ціль війни. Тому спричинення певної шкоди докільцю допускається лише за умови, якщо іншим шляхом поставлена воєнна ціль взагалі не могла би бути досягнута. Разом з тим, застосування принципу воєнної необхідності можливо лиш у тісному зв'язку з іншими нормами міжнародного гуманітарного права, які суворо обмежують свободу воюючих сторін у виборі засобів і методів ведення війни [6, с. 128].

Принцип запобігання полягає у вимозі вжити всіх необхідних заходів для попередження завдання шкоди цивільним особам та цивільним об'єктам, зведення цієї шкоди до мінімуму. Цей принцип особливо актуальний для захисту докільця, оскільки шкоду, яка йому завдається, далеко не завжди можна виправити.

Принцип нейтралітету забороняє завдавати шкоду державі, яка є нейтральною у конфлікті, і цим забезпечує непрямую охорону навколишнього природного середовища в таких країнах.

Варто також згадати про застереження Мартенса, яке часто відносять до базових принципів міжнародного гуманітарного права. Першопочатково застереження містилося в тексті преамбули Гаазької конвенції про закони та звичаї війни 1899 р., згідно якого «у випадках, не врегульованих даною угодою, населення та воюючі сторони залишаються під охороною і дією засад міжнародного права, оскільки вони випливають із звичаїв, що встановилися між цивілізованими народами, із законів людяності і вимог суспільної свідомості». Відповідно до широкого трактування, застереження Мартенса означає, що у випадках, які не підпадають під дію норм договірної права, цивільні особи і комбатанти залишаються під захистом принципів міжнародного права, що випливають із встановлених звичаїв, принципів гуманності і вимог суспільної свідомості. На сьогодні у доктрині привалює думка, що дія застереження Мартенса поширюється також на відносини щодо охорони докільця під час збройних конфліктів.

Відповідно до доручення Міжнародної конференції Червоного Хреста і Червоного Півмісяця (Женева, 1995) Міжнародному Комітету Червоного Хреста було запропоновано підготувати доповідь про звичаєві норми міжнародного гуманітарного права, що застосовуються у збройних конфліктах міжнародного і неміжнародного характеру. У підготовленій експертною групою доповіді зміст було розділено на відповідні розділи і норми. Безпосередній охороні докільця присвячено главу 14 – «Навколишнє середовище»,

яка охоплює три норми [7, с. 183- 203]. Норма 43 визначає загальні принципи ведення воєнних дій, які застосовуються і до навколишнього середовища. Згідно норми, ніяка частина навколишнього середовища не може бути об'єктом нападу, за винятком тих випадків, коли вона є воєнним об'єктом. Заборонено знищення будь-якої частини навколишнього середовища, якщо цього не вимагає суттєва воєнна необхідність. Забороняються напади на воєнні об'єкти, які, як цього можна очікувати, попутно спричинять таку шкоду навколишньому середовищу, яка була би неспіврозмірною воєнним перевагам, які очікуються. Відповідно до норми 44 при використанні методів і засобів ведення війни повинні належним чином прийматися до уваги всі можливі засоби обережності, щоб запобігти завдання випадкової шкоди навколишньому середовищу, або хоча би звести її до мінімуму. Відсутність точних наукових знань про наслідки конкретних воєнних операцій для навколишнього середовища не звільняє сторону конфлікту від прийняття таких заходів обережності. Норма 45 забороняє використовувати методи і засоби ведення війни, які мають на меті завдати, або, як очікується, завдадуть обширну, довготривалу та серйозну шкоду навколишньому середовищу. Забороняється використовувати знищення навколишнього середовища в якості зброї.

Норми договірною гуманітарного права

Частина норм договірною гуманітарного права містять спеціальні положення щодо охорони довкілля, інші – регулюють ці відносини опосередковано.

До прикладу, непрямий захист довкілля здійснюється IV Гаазькою конвенцією про закони і звичаї сухопутної війни (1907). В якості однієї із конвенційних норм, що передбачають відповідальність держави за дії її збройних сил у воєнний час, зазвичай наводять ст. 3, де сказано: «Воююча сторона, яка порушить постанови даного Положення, повинна буде відшкодувати збитки, якщо для цього є підстави. Вона буде відповідальна за всі дії, вчинені особами, що входять до складу її військових сил». Таким чином, порушник вказаної норми може нести відповідальність і за збитки, завдані довкіллю. Стаття 22 передбачає, що «право воюючих сторін у виборі засобів впливу на супротивника не є безмежним».

Значної шкоди екосистемі може завдати використання противниками деяких видів зброї. Виходячи з цього, певний рівень захисту навколишнього середовища під час збройного конфлікту забезпечують Протокол про заборону застосування на війні задушливих, отруйних або інших подібних газів і бактеріологічні методи ведення війни (1925), Конвенція про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їх знищення (1972), Конвенція про заборону хімічної зброї (1993) тощо.

У серпні 1976 р. до Комітету ООН із роззброєння та міжнародної безпеки було внесено два проекти Конвенції про заборону використання природи у військових цілях. Прийнята невдовзі Конвенція про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище (ENMOD) стала одним із перших міжнародно-правових актів, безпосередньо спрямованим на захист навколишнього середовища під час збройних конфліктів. Держави-учасниці ENMOD взяли на себе зобов'язання не вдаватися до військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище, які мають обширні, довготривалі або серйозні наслідки, як способів руйнування, нанесення шкоди або спричинення шкоди будь-якій іншій державі-учасниці. Термін «засоби впливу на природне середовище» означає будь-які засоби для зміни динаміки, складу або структури Землі, включаючи її біосферу, літосферу, гідросферу і атмосферу, або космічного простору, шляхом навмисного управління природними процесами. Як зазначається у літературі, «можна вважати, що ENMOD в цілому вписується в рамки заборони застосовувати зброю, яка здатна завдати надмірних страждань або має невивіркову дію, але вона, в першу чергу, ґрунтується на новій цінності, інтегрованій в міжнародне право: охороні природного середовища» [8, с. 402].

Наступного року було прийнято ще один важливий міжнародний акт – Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I). Із прийняттям Протоколу I, як зазначає М. Хаїтов, перемогла точка зору, згідно з якою недостатньо лише допомагати жертвам військових дій. Важливіше, щоб право накладало обмеження на самі військові дії, щоб заподіювалося якомога менше зайвих страждань і ушкоджень [9]. У Протоколі I містяться дві статті, які мають безпосередній стосунок до охорони довкілля під час збройного конфлікту. Ст. 35 документу закріплює принцип охорони навколишнього середовища і забороняє застосовувати методи або засоби ведення військових дій, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть обширної, довготривалої і серйозної шкоди природному середовищу. Ст. 55 Протоколу I встановлює, що захист довкілля включає заборону використання методів або засобів ведення війни, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть шкоди природному середовищу, чим поставлять під загрозу здоров'я або виживання населення. Забороняється заподіяння шкоди природному середовищу в якості репресалій.

Як бачимо, у Протоколі I та ENMOD використано поняття «обширні», «довготривалі» та «серйозні» наслідки і «обширна», «довготривала» та «серйозна» шкода. Текст жодного із документів тлумачення цих понять не містить. Такі роз'яснення подаються лише у коментарях до них. Крім того, в обох документах ці терміни були інтерпретовані по-різному. Наприклад, відповідно до ENMOD термін «довготривалий» («long-lasting») означає строк впродовж кількох місяців або близько сезону, в той час як в рамках Додаткового протоколу I поняття «довготривалий» («long-term») інтерпретується як питання десятиліть. Під «обширними» наслідками у розумінні ENMOD маються на увазі такі, що охоплюють район в кілька сотень квадратних кілометрів, а під «серйозними» - ті, що призводять до суттєвого або значного порушення або заподіяння шкоди людському життю, природним і економічним ресурсам або іншим матеріальним цінностям. Відповідно до Протоколу I «серйозна» шкода – це шкода, завдана здоров'ю населення.

Варто також звернути увагу на основні відмінності цих документів. Так, Протокол I забороняє використання під час збройного конфлікту методів або засобів ведення військових дій, які можуть завдати значної шкоди навколишньому середовищу як такому, а ENMOD - використання методів, за яких зброєю стає саме навколишнє середовище. По-друге, відповідно до Протоколу I, заборона поширюється на певні дії чи використання певних видів зброї тільки в тому випадку, якщо наслідки для довкілля будуть одночасно «масштабними, довготривалими та серйозними». У теорії це одержало назву «потрійний кумулятивний стандарт». Відповідно до ENMOD наявність хоча би одного з цих критеріїв буде достатньо, щоб вважати використання тих чи інших засобів впливу на природне середовище неправомірним. Також ENMOD застосовується як в мирний час, так і в ситуаціях збройних конфліктів, а Протокол I - тільки під час збройних конфліктів.

Ще одним міжнародно-правовим документом, що містить норми природоохоронного спрямування, стала Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію (1980). Преамбула Конвенції забороняє застосування методів або засобів ведення війни, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть масштабної, довготривалої і серйозної шкоди природному середовищу. Прийнятий до Конвенції Протокол про заборону або обмеження застосування запальної зброї (1980) закріплює заборону перетворювати ліси або інші види рослинного покриву в об'єкт нападу із застосуванням запальної зброї, за винятком випадків, коли такі природні елементи використовуються щоб укрити, сховати або замаскувати комбатантів або інші військові об'єкти, або коли вони самі є військовими об'єктами.

Виходячи із положень ст. 59 Статуту Міжнародного суду ООН, судові рішення розглядають як допоміжне джерело міжнародного права. Перш за все, сюди належать рішення та консультативні висновки самого Міжнародного суду ООН, а також рішення міжнародних трибуналів та Компенсаційної комісії ООН. Як зазначається в літературі, судові рішення є корисними для тлумачення міжнародних договорів. Також судова практика викриває ряд практичних прогалин в існуючому міжнародно-правовому регулюванні відносин щодо охорони навколишнього середовища під час збройних конфліктів [4, с.12].

До прикладу, в Консультативному висновку про ядерну зброю (1996), Міжнародний Суд ООН визнав, що застосування ядерної зброї може стати катастрофою для навколишнього середовища, яке не є абстрактним поняттям, а служить життєвим простором, визначає якість життя і здоров'я людей. Суд постановив, що держави повинні брати до уваги екологічні інтереси при оцінці того, що є необхідним і пропорційним в ході досягнення поставлених військових цілей.

Норми «м'якого» гуманітарного права

Єдиного розуміння терміну «м'яке» право в міжнародно-правовій доктрині не існує. Варто погодитися із визначенням М.Ю. Веліжаніної, яка зазначає, що «м'яке право» - це сукупність юридично необов'язкових міжнародних норм, що створюються державами, міжнародними міжурядовими організаціями та іншими суб'єктами «м'якого права», що не суперечать загально визначеним принципам і нормам міжнародного права і спрямованих на регулювання міжнародних відносин [10, с.10]. На сьогодні існує чимала кількість актів «м'якого» гуманітарного права, норми яких стосуються питань охорони довкілля під час збройних конфліктів.

Так, у Преамбулі Резолюції Генеральної асамблеї ООН про захист навколишнього середовища під час збройних конфліктів 47/37 (1992) визнано «важливість застосування положень міжнародного права довкілля під час збройного конфлікту». У документі вказується на порушення норм міжнародного права у формі завдання екологічної шкоди і виснаження природних ресурсів, а також нищення довкілля, яке не виправдано військовою необхідністю і відбувається безпричинно. Резолюція закликає держави дотримуватися міжнародного права, що стосується захисту навколишнього середовища в період збройних конфліктів, а також вживати заходів до включення положень міжнародного права в сфері захисту довкілля у військові посібники.

27 травня 2016 р. у Найробі в рамках засідання Асамблеї ООН з навколишнього середовища було ухвалено резолюцію «Захист довкілля в районах, вражених збройними конфліктами». Резолюція встановлює подальші завдання ЮНЕП щодо надання посиленої допомоги країнам, враженим збройними конфліктами, зокрема у пост-конфліктній оцінці і відновленні; визначає взаємозалежність захисту довкілля з дотриманням прав людини, необхідність зменшення негативного впливу на довкілля нелегальних збройних угруповань, зокрема транснаціональних, нелегальної експлуатації ними природних ресурсів та торгівлі цими ресурсами, наголошує на необхідності захисту довкілля в районах збройних конфліктів, міжнародного співробітництва у цьому зв'язку, а також імплементації необхідних положень міжнародного права.

Підсумовуючи сказане, варто зазначити, що в науковій літературі висловлюється чимало зауважень до міжнародно-правового забезпечення охорони довкілля в умовах збройних конфліктів нормами гуманітарного права. Зокрема, неодноразово піддавався критиці потрійний кумулятивний стандарт. На практиці досягнути його практично неможливо - особливо з урахуванням нечіткості визначення термінів «обширної», «довгострокової» і «серйозної» шкоди [4, с. 4]. Так, в 1999 р. війська НАТО підірвали на території Югославії більше мільйона тонн вибухових речовин. Експертами ООН було визнано, що рівень забруднення навколишнього середовища в деяких районах колишньої Югославії і в прилеглих країнах на той час мав катастрофічні масштаби. Однак досягнення такими діями потрійного кумулятивного стандарту офіційно доведено не було.

Як зауважує А.-Дж. Лоетс, потрійний кумулятивний стандарт є настільки високим, що може застосовуватися хіба-що до наслідків використання ядерної, бактеріологічної або хімічної зброї [11, с. 19]. При цьому переважна більшість держав, у тому числі і ядерних, виключили ядерну зброю зі сфери дії статей 35 і 55 Протоколу I, якими цей стандарт передбачений. Застосування ж хімічної та бактеріологічної зброї на сьогодні прямо заборонено міжнародним правом.

Ще одним тривожним фактором у питаннях захисту навколишнього середовища в період бойових дій є відсутність динаміки та явне відставання правового регулювання від розвитку воєнної справи. На відміну від доволі прогресивного «м'якого» права, жорстке договірне право явно відстає від потреб сучасності. Очевидно, процес вдосконалення природоохоронних норм гуманітарного права гальмується через небажання окремих держав обмежуватись у способах і засобах ведення війни. У зв'язку з цим, ряд зарубіжних дослідників та експертів пов'язують захист довкілля під час збройних конфліктів з іншими галузями міжнародного права – правом навколишнього середовища та правом прав людини. Зокрема, обґрунтовується думка щодо необхідності застосування норм міжнародного екологічного права в період збройних конфліктів завжди, за винятком тих випадків, коли протилежне не закріплюється безпосередньо в міжнародних договорах [12, с. 244]. Водночас, це не виключає необхідності вдосконалення норм гуманітарного права, які в період бойових дій мають спеціальний характер.

Таким чином, із середини ХХ ст. у міжнародному гуманітарному праві почали з'являтися перші норми, безпосередньо спрямовані на захист навколишнього середовища під час збройних конфліктів. Їх поява зумовлена, передусім, усвідомленням, що шкода, завдана довкіллю, неминуче тягне за собою негативні наслідки для життя і здоров'я населення як воюючих сторін, так і нейтральних держав, а в певних випадках – і майбутніх поколінь. Проте, норми гуманітарного права в цій сфері в багатьох аспектах є недосконалими, і в результаті – не завжди ефективними. Тому реальні можливості для захисту довкілля у ситуаціях збройних конфліктів може забезпечити лише застосування норм гуманітарного права в комплексі з іншими галузями, в першу чергу – правом навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Балюк Г.І., Шомпол О.А. Національні та міжнародно-правові проблеми регулювання охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки під час збройних конфліктів / Г.І. Балюк, О.А. Шомпол // Адміністративне право і процес. – 2015. - № 2 (12). – С. 142-157.
2. Медведева М. О. Теоретичні та практичні аспекти реалізації міжнародно-правових норм у галузі охорони навколишнього середовища / Медведева М.О.; за наук. ред. О. В. Задорожного. – К. : Фенікс, 2012. – 479 с.
3. Воєнні дії на сході України – цивілізаційний виклик людству. Посібник / За заг. ред. Олени Кравченко / Львів: ЕПЛІ, 2015. – 136 с.
4. Protecting the environment during armed conflict. An inventory and analysis of international law, UNEP, Nairobi, 2009.
5. Maresca, Louis and Mitchell, Eleanor (2015). «The human costs and legal consequences of nuclear weapons under international humanitarian law». International Review of the Red Cross: Vol. 97: No. 899, Article 6, 621-645.
6. Габец Н. С. Принцип военной необходимости в международном гуманитарном праве: содержание и правовое закрепление / Н.С. Габец // Сацьяльна-эканамічныя і прававыя даследаванні.- 2015.- № 2.- С.121-129.
7. Жан-Мари Хенкертс, Луиза Досвальд-Бек и др. Обычное международное гуманитарное право. Том 1. Нормы. / Жан-Мари Хенкертс, Луиза Досвальд-Бек (Перевод с англ.) – МККК, 2006. - 819 с.
8. Давид Э. Принципы права вооруженных конфликтов: Курс лекций, прочитанных на юридическом факультете Открытого Брюссельского университета / Э. Давид. - М.: Международный Комитет Красного Креста, 2011. – 1144 с.
9. Хаитов Мурат. Источники международного гуманитарного права (опит государства Центральной Азии) [Электронный ресурс] / Мурат Хаитов // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 2001. - № 1. - Режим доступа к журн.: <http://evolutio.info/content/view/406/52/>
10. Велижанина М. Ю. «Мягкое право»: его сущность и роль в регулировании международных отношений: автореф. дисс. на соиск. уч. степ. канд. юр. наук: спец. 12.00.10 / Велижанина Марина Юрьевна. – 2007. – 30 с.

11. Loets, Adrian Jacob, LL.B (2011). Protection of the environment in times of armed conflict under international law. LL.M. in Natural Resources Law and International Environmental Law.- Sigillum Universitatis Islandiae.
12. Armed conflict and environmental damage / U C Jha. - New Delhi : Vij, 2014. - XII, 362p.

УДК 340.11:504.062:639.1

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МИСЛИВСЬКИХ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Данилюк Л.Р.

(аспірантка третього року навчання без відриву від виробництва кафедри цивільного права Юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»)

Анотація. У статті досліджуються поняття та особливості правового режиму мисливських природних ресурсів. Автор розглядає теоретико-правові підходи до розуміння категорії «правовий режим». Відповідно до цього, пропонує визначення «правовий режим мисливських природних ресурсів», виділяє його загальні та особливі ознаки, характеризує їх.

Ключові слова: правовий режим; мисливські природні ресурси; мисливство.

The legal regime of natral resources for hunting: concept and features

Topicality. Ukraine's legislation contains a large number of regulations governing the legal use of certain natural resources. Given the characteristics of the latter, in fact, for each of them established a special legal regime. Preferably, defined by a special act or codified law. But mostly it concerns a major natural objects (land, minerals, forests, water, fauna, flora, air) and their resources. However, there are natural resources special legal regime which provides several laws, regulations. Among them, natural resources for hunting.

Goal of this article is a description of approaches to understanding the category of «legal regime» in the theory of law, the definition of «legal regime of natural resources for hunting», justify its general and special features.

The presentation of the main problems. Features of the legal regime of natural resources for hunting due to the peculiarities of the concept of «natural resources for hunting», kinds of natural resources for hunting, the ratio of the notion of «natural resources for hunting» with the concepts of wildlife, fauna, place of natural resources for hunting among the components of animals the world in a special (legal) sense, features of natural resources for hunting as objects of environmental law.

Conclusions. The legal regime of natural resources for hunting advisable understood as established by the law regulating relations order of protection, use and reproduction of natural resources for hunting. It is characterized by both general and special features. Among the common features are the following: 1) its meaning is to establish order regulating certain spheres of social relations; 2) it is implemented through the mechanism of regulation; 3) defines the legal regime of the special features of social relations; 4) its implementation is provided under special legal regulations. Special features of the legal regime of natural resources for hunting are: 1) large number of special regulatory legal acts that regulate and set it; 2) special object of regulation; 3) establish a special purpose; 4) specific structure; 5) nature of the content; 6) combination of the content of the various legal means.

Keywords: legal regime; natural resources for hunting; hunting.

Постановка проблеми. Законодавство України містить велику кількість нормативно-правових актів, які регулюють правовідносини використання тих чи інших природних ресурсів. З урахуванням особливостей останніх, фактично, щодо кожних з них встановлено особливий правовий режим. Переважно він визначений спеціальним кодифікованим актом або законом. Проте, здебільшого це стосується традиційних природних об'єктів (землі, надра, ліси, води, тваринний, рослинний світ, атмосферне повітря) та їх ресурсів. Натомість, сьогодні виокремлюються природні ресурси, що характеризуються уніфікованим спеціальним правовим режимом, передбаченим декількома законами, підзаконними актами. Серед них – мисливські природні ресурси.

Особливі характеристики правового режиму мисливських природних ресурсів зумовлені особливостями самого поняття «мисливські природні ресурси», видами мисливських природних ресурсів, співвідношенням поняття «мисливські природні ресурси» із поняттями тваринного світу, об'єктів тваринного світу, місцем мисливських природних ресурсів серед компонентів об'єктів тваринного світу у спеціальному